

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
ВІДДІЛ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ імені О. Я. САВЧЕНКО
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ПАВЛА ТИЧІНИ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ЛАБОРАТОРІЯ
ПСИХОДИДАКТИКИ імені Я. А. КОМЕНСЬКОГО
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
БРЕСТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БРДУ ІМЕНІ О. С. ПУШКІНА (БІЛОРУСЬ)
ВИЩА ШКОЛА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ Я. А. КОМЕНСЬКОГО У М. ЛЕШНО (ПОЛЬЩА)
ГРОДНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯНКИ КУПАЛИ (БІЛОРУСЬ)
ДЗО «ГРОДНЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ ОСВІТИ» (БІЛОРУСЬ)
ЖЕШУВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ПОЛЬЩА)
КАЗАХСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. АБАЯ (КАЗАХСТАН)
ПУБЛІЧНИЙ ІНСТИТУТ «ТРАКАЙСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОСВІТИ» (ЛИТВА)
ТРАКАЙСЬКИЙ ЦЕНТР РОЗВИТКУ ДОРОСЛИХ (ЛИТВА)

FOLIA COMENIANA

***ВІСНИК ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ЛАБОРАТОРІЇ ПСИХОДИДАКТИКИ
ІМЕНІ ЯНА АМОСА КОМЕНСЬКОГО***

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОДИДАКТИКИ: ФІЛОСОФСЬКІ, ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

Випуск 2 (25)

Матеріали П'ятої Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Умань, 21–22 травня 2021 року)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР ТА ВІДПОВІДАЛЬНА ЗА ЗБІРНИК:

Осадченко Інна – д. пед. н., професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Демченко Ірина – д. пед. н., проф., проф. кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Івлєва Надія – к. пед. н., доц. Казахського національного педагогічного університету імені Абая.

Коберник Олександр – д. пед. н., проф., зав. кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Кравченко Оксана – д. пед. н., проф., декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Лякішева Анна – д. пед. н., проф. кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Максимук Лариса – к. пед. н., доц. кафедри іноземних мов Брестського державного університету імені О. С. Пушкіна.

Сергейко Світлана – к. пед. н., доц., ректор ДЗ «Гродненський обласний інститут розвитку освіти».

Тарантей Віктор – д. пед. н., проф., зав. каф. педагогіки та соціальної роботи ДЗ «Гродненський державний університет імені Янки Купали».

Тарантей Лариса – к. пед. н., доц., декан ДЗ «Гродненський обласний інститут розвитку освіти».

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Штефан Людмила – д. пед. н., проф., завідувач кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди.

Данилюк Оксана – к. філол. н., доц. кафедри теорії та методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

ТЕХНІЧНИЙ РЕДАКТОР:

Пишина Наталія – лаборант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Рекомендовано до друку вченими радами факультету соціальної та психологічної освіти (протокол № 16 від 03.06.2021 р.) факультету дошкільної та спеціальної освіти (протокол № 11 від 26.05.2021 р.) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Мова видання: українська, російська, польська, англійська, китайська

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія KB №19704 – 9504P від 21.12.2012 р.

Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. B53 Вип. 2 (22): *Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 20–21 трав. 2021 р.) / МОН України, НАПН України, Ін-т педагогіки [та ін.]; [редкол.: Осадченко І. (голов. ред. та відп. за вип.), Демченко І., Івлєва Н. [та ін.]. Умань: Візаві, 2021. 212 с.

До збірника увійшли матеріали П'ятої Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти». Основна тематика представлених доповідей відповідає напрямом роботи конференції: психодидактика та психопедагогіка: від історії та теорії – до практики (філософські, педагогічні, психологічні та соціальні аспекти); сучасні особливості навчання та виховання у закладах дошкільної, загальної середньої, вищої та післядипломної освіти на засадах традиційного, інклюзивного та інтегрованого підходів; порівняльний аналіз та ретроспектива психодидактичних (психопедагогічних) ідей; лінгводидактика та лінгвопсихологія: історичні та сучасні аспекти.

УДК 37.0(477:438)(06)

ЗМІСТ

Безлюдна Наталія. Метод кейс-стаді в умовах компетентісного підходу підготовки майбутніх учителів початкової школи	5
Бигар Ганна, Чуньківська Іванна. Застосування здоров'язберігаючих технологій у Новій українській школі	9
Бурак Валентина. Тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в умовах сучасних викликів	14
Буяк Адам (Adam Bujak). Вчитель і сучасна освітня реальність (Nauczyciel a współczesne realia edukacyjne)	19
Бялик Оксана. Професіограма викладача ЗВО: характеристика окремих компонентів	34
Габінська Алла (Габинская Алла). Психолого-педагогічні аспекти інформаційної безпеки особистості (Психолого-педагогические аспекты информационной безопасности личности)	39
Гагарін Микола, Лиманська Ганна. Особливості формування дослідницької компетентності у майбутніх педагогів	46
Гарбар Світлана. Сучасні інноваційні форми та методи виховання культури поведінки дітей старшого дошкільного віку	50
Джалалов Я. С., Мамедов З. З., Абдуллаєв С. С. (Джалалов Я. С., Мамедов З. З., Абдуллаєв С. С.) Кидки через плечі у боротьбі самбо (Броски через плечи в борьбе самбо)	56
Дудник Наталія. Характеристика ефективності управлінської діяльності закладом дошкільної освіти як проблема психолого-педагогічної теорії і практики	62
Дудник Наталка. Особливості проходження педагогічної практики студентів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини в умовах дистанційного навчання	69
Дука Тетяна. Формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку	73
Євич Наталія. Теоретичний екскурс щодо формування моральних ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку	78
Івлева Надія (Ивлева Надежда). Використання інноваційних технологій на уроках географії в умовах оновленого змісту освіти у Казахстані (Использование инновационных технологий на уроках географии в условиях обновленного содержания образования в Казахстане)	82
Коберник Олександр, Коберник Галина. Психодидактичний взаємозв'язок стимулювання і мотивації у навчальній діяльності	89
Кононець Наталія. Активізація навчальної діяльності магістрантів шляхом поєднання формальної та інформальної освіти як дидактична умова їхнього професійного зростання	96
Кривда Валентина. Гуманізація освітнього процесу в умовах сучасного закладу дошкільної освіти	101
Кудла Марія. Особливості самоосвітньої компетентності як однієї із	

ключових компетентностей професійної діяльності	108
Кучеренко Ірина. Імплементація технології розвитку критичного мислення в освітній процес Нової української школи	112
Кушнір Валентина. Управлінська діяльність у дошкільній освіті: теоретичний аспект	117
Лівандовська Інна. Становлення гендерної ідентичності дітей-сиріт в умовах дитячого будинку сімейного типу	120
Максимук Лариса, Левонюк Лілія (Максимук Лариса, Левонюк Лілія). Реалізація принципів професійної лінгводидактики в процесі іншомовної освіти на немовних спеціальностях закладів вищої освіти (реалізація принципів професійної лінгводидактики в процесі іноязычного образования на неязыковых специальностях вузов)	124
Малишевська Ірина. Змістові аспекти інклюзивного освітнього середовища	132
Осадченко Інна. Критерії гейміфікації навчального процесу у закладах вищої освіти	137
Пархета Любов. Методичні концепти комунікативної культури викладача літератури	144
Пометун Олена. Види діяльності учнів у контексті нового державного стандарту освіти	150
Попиченко Світлана. Провідні напрями забезпечення наступності між дошкільною і початковою освітою	157
Потапчук Тетяна. Застосування мультимедійних технологій у процесі музичного навчання підлітків	161
Прищеп Світлана. Позакласна діяльність як засіб гендерного виховання учнів підліткового віку	166
Радзівіл Катерина, Антіпов Ярослав. Науково-теоретичні розвідки та дослідження «образу майбутнього» в психології	171
Семчук Богдан. Особливості застосування практичної комп'ютеризації процесу навчання в закладі дошкільної освіти	175
Скворцова Світлана (Скворцова Светлана). Нейрофізіологічні основи навчання математиці учнів початкової школи (Нейрофизиологические основы обучения математике учащихся начальной школы)	181
Скрипник Неля. Педагогічні технології супроводу дітей старшого дошкільного віку у процесі навчання їх тематичного малювання	190
Словік Оксана. Психодидактичний аспект окремих методів технології інтерактивного навчання, що застосовуються у початковій школі	194
Трофайла Наталія. Формування картини світу у дітей дошкільного віку	199
Троян Сергій. Особливості навчання майбутніх учителів інформатики програмуванню android-додатків на прикладі середовища візуальної розробки MIT App Inventor	204

Дука Тетяна,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини, Україна*

Duka Tetiana,
*Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.),
Associate Professor at the Department of Psychology and
Pedagogy of Child Development,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Ukraine*

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

FORMATION OF NATURAL AND ECOLOGICAL COMPETENCE OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE

Abstract. The article substantiates the relevance of environmental education, analyzes the features and defines the structural components of the formation of natural and ecological competence of preschool children, reveals the essence of the concept of «natural and ecological competence of preschool children» and the possibility of using traditional and modern pedagogical technologies in forming natural and ecological competence. It is proved that for the formation of natural and ecological competence of preschool children it is necessary to use traditional and non-traditional methods, in order to implement a systematic and purposeful educational impact on children.

Keywords: environmental education; environmental technologies; competence; pedagogical technologies; natural and ecological competence of preschool children.

Нині актуальною є загроза екологічної катастрофи, викликаній безгосподарською практичною діяльністю людей у природі та безконтрольним використанням природних ресурсів планети. Призупинити цей процес та зберегти безпечні умови навколишнього середовища для людини й живої природи є головним завданням світової спільноти. Тому починати потрібно з себе та своїх дітей.

Психолого-педагогічними засадами формування початкових екологічних уявлень дітей дошкільного віку є ідеї провідних учених Л. Виготського, В. Давидова, О. Запорожця, Я. Коменського, Д. Локка, С. Ніколаєвої, Й. Песталоцці, З. Плохій, М. Поддьякова, Н. Рижової, С. Рубінштейна, Ж. Руссо, С. Русової, та ін.

Більшість учених, що досліджують особливості розвитку та діяльності дітей дошкільного віку, стверджують, що такі діти вже здатні зрозуміти та зацікавлені розв'язувати екологічні проблеми сучасності. Як зазначають Н. Глухова, Н. Горопаха, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій та ін. початок становлення екологічного світогляду припадає на період дошкільного дитинства, коли у процесі освітньо-виховної діяльності закладаються основи світорозуміння, екологічної свідомості і практичної взаємодії з природою [1, с. 10]. Забезпечують виконання законодавчих вимог чинні освітні програми розвитку і виховання дітей дошкільного віку.

В «Енциклопедії освіти» подано розгорнене визначення поняття «компетенція – відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки учня або студента, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат. Результатом набуття компетенцій є компетентність, яка на відміну від компетенції передбачає особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності» [3, с. 409].

Компетентнісний підхід відповідно до вікових можливостей дітей визначає зміст освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти.

У своїй праці Г. Беленька, Т. Науменко та О. Половіна стверджують, що «еколого-природнича компетентність дошкільника – складник його життєвої компетентності – становить конкретні знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання, іншими словами, включає три компоненти: інтелектуальний (когнітивний), емоційно-ціннісний та діяльнісно-практичний» [1, с. 11].

Екологічна освіченість, окрім наявності екологічних знань, умінь і навичок, включає ще сформованість цінностей, установок, особистої поведінки, що забезпечують емоційноціннісне ставлення до природи та готовність дитини до природодоцільної діяльності. Враховуючи, це природничо-екологічна компетентність має діяльнісний характер і передбачає здатність мобілізувати знання, ставлення дитини, готовність та здатність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації.

Особливість екологічного виховання дошкільників полягає не лише в отриманні різноманітних фактів і вивченні певних правил

поведінки в природі, це взаємозалежний, послідовний ланцюжок уявлень, що розкривають найбільш важливі зв'язки та закономірності світу природи.

Для формування в дошкільників основ природничо-екологічної компетентності в сучасному ЗДО використовують традиційні та нетрадиційні педагогічні технології.

Дослідниця С. Вітвицька, зазначає, що «педагогічна технологія відображає модель навчально-виховного і управлінського процесів освітнього закладу об'єднує в собі зміст, форми і засоби кожного з них» [2, с. 134].

Традиційні технології спрямовані на способи реалізації змісту екологічного виховання, що ґрунтуються на використанні класичних форм роботи, методів та прийомів, та сприяють формуванню усвідомлено-відповідального ставлення до природи.

Новітні технології екологічного виховання ґрунтуються на сучасних методах формування екологічних уявлень, серед яких:

- метод формування мислеобразів;
- метод екологічної лабіалізації;
- метод екологічних асоціацій;
- метод художньої репрезентації природних об'єктів;
- метод екологічної емпатії;
- метод екологічної рефлексії;
- ігровий метод [1].

Сформованість природничо-екологічної компетентності дошкільників залежить від створення і правильного використання розвивального екологічного середовища в закладах дошкільної освіти, організації дитячої діяльності в природі, а також від систематичної роботи з дітьми.

Важливою формою екологічної освіти та створення еколого-розвивального середовища в ЗДО є екологічні стежини, що посідають чільне місце у формуванні природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку.

Серед інноваційних технологій формування основ екологічної культури дітей дошкільного віку ефективними є технологія використання авторської казки як засобу формування екологічної культури дітей дошкільного віку, розроблена Г. Беленькою та Т. Науменко, а також технологія використання пейзажного живопису для формування естетичного ставлення до природи, створена Г. Беленькою та О. Половіною [1].

Важливу, пізнавальну та оздоровчу роль в освітньому процесі ЗДО відіграє технологія краєзнавчо-туристичної діяльності.

Важливою формою екологічної освіти та створення еколого-розвивального середовища в ЗДО є екологічні стежини, що посідають чільне місце у формуванні природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку.

Серед українських науковців, актуальним є визначення поняття «екологічна стежина», запропоноване С. Павлюк, Л. Русан та Г. Колосінською – «це завчасно визначений маршрут по певній місцевості, на якому розташовані унікальні та типові для даної, місцевості об'єкти: різні групи рослинності, водойми, пам'ятки природи, характерні форми рельєфу тощо» [4, с. 6]. Надалі автори акцентують увагу на тому, що «екологічна стежина забезпечує можливість ознайомлення дітей із довкіллям на основі безпосереднього контакту, залучення їх до особливих видів практичної діяльності. Відчуваючи аромат трав, прохолоду води і сухість піску, прислухатися до співу птахів і шарудіння тварин, вчить ліпше пізнавати себе та бути відповідальними за власні вчинки» [4, с. 15].

Отже, процес формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку має забезпечувати повноцінний розвиток дошкільника, тому завданням сучасної дошкільної освіти є сприяння екологічному вихованню та обізнаності дошкільників.

Список використаної літератури:

1. Беленька Г. В. Науменко Т. С., Половіна О. В. Дошкільнятам про світ природи: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. 115 с.

2. Вітвицька С. С. Термінологічна система педагогіки вищої школи – основа формування, поглиблення, збагачення педагогічних знань студентів магістратури. Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання: монографія / за ред. проф. О. А. Дубасенюк. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 107–139.

3. Енциклопедія освіти / головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

4. Павлюк С. Ю., Русан Л. С., Колосінська Г. І. Мандруємо екологічною стежиною: дослідницькоекспериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 168 с.

References:

1. Bjeljenjka, Gh. V., Naumenko, T. S., Polovina, O. V (2013). Doshkilnjatam pro svit pryrody: metodychnyj posibnyk dlja vykhovateliv ditej doshkiljnogho viku. Kyiv, Ukraine: Kyjivskyj universytet imeni Borysa Ghrinchenka, 115 [in Ukrainian].
2. Vitvycjka, S. S. (2014). Terminologhichna systema pedaghoghiky vyshhoji shkoly – osnova formuvannja, pohlyblennja, zbaghachennja pedaghoghichnykh znanj studentiv magistratury. *Profesijna pedaghoghichna osvita: stanovlennja i rozvytok pedaghoghichnogho znannja: monoghrafija*. O. A. Dubasenjuk (Ed.), Zhytomyr, Ukraine: ZhDU im. I. Franka, 107–139 [in Ukrainian].
3. Kremenj, V. Gh. (Ed.) (2008). Encyklopedija osvity. Kyiv, Ukraine: Jurinkom Inter, 1040 [in Ukrainian].
4. Pavljuk, S. Ju., Rusan, L. S., Kolosinsjka, Gh. I. (2014). Mandrujemo ekologhichnoju stezhynoju: doslidnycjko-eksperymentaljna dijalnistj ditej doshkiljnogho viku v pryrodi. Ternopilj, Ukraine: Mandrivecj, 168 [in Ukrainian].